

FRANCOIS BAGNE, *L'ager et la villa: structures du paysage et du peuplement dans la region mâconnais à la fin du Haut Moyen Age (IXe—XIe siècles)* „Annales ESC”, R. 39, 1984, nr 3, s. 529—569.

Osadnictwo wczesnośredniowiecznej Francji w porównaniu z krajobrazem wsi gallo-rzymskiej jak i wsi pełnego średniowiecza jest stosunkowo mało znane. Artykuł ten poświęcony został dwóm jednostkom osadniczym określanym jako *villa* i *ager*, które omówiono na przykładzie południowej Burgundii. Podstawą badań były dokumenty dotyczące transakcji dobrami ziemskimi, zachowane w kartularzach opactwa w Cluny i St. Vincent w Mâcon. Na terenie Mâconnaise, tworzącym w IX—XI w. *pagus Matisconiensis* (o powierzchni ok. 2 500 km²), poświadczonych jest ponad 350 *villae* i 71 *agri*. Zdaniem F. Bagne *villa* nie oznaczała ośrodka gospodarki dominialnej, lecz jednostkę osadniczą, na terenie której ziemia należała do wielu właścicieli, bądź do związków rodzinnych, których wspólne użytki były określane jako *terra consortium*, *terra comunalis*, *terra vulgaris*. *Villae* obejmowały całą powierzchnię Mâconnaise, z wyjątkiem dużych przestrzeni leśnych i bagiennych dolin. Na podstawie kartularza opactwa St. Vincent w Mâcon autor przedstawił lokalizację poszczególnych typów użytków rolnych (*manses*, *curtils*, winnice, pola, łąki) w stosunku do sieci dróg. Autor podkreślił, że do prawie wszystkich *manses* i *curtils* (86%) prowadziła przynajmniej jedna droga, a dość często i kilka. W mniejszym stopniu drogi wiodły do pozostałych użytków rolnych. Większość *manses* i *curtils* zbliżona była do siebie pod względem wielkości i kształtów, natomiast winnice i pola miały bardziej zróżnicowane rozmiary i kształty.

F. Bagne zwrócił uwagę na trudności w ścisłym wyznaczeniu terytorium *agri*. Autor zrekonstruował strukturę *agri Galoniacensi* złożoną z dwunastu *villae*. W południowej Burgundii najważniejszym czynnikiem kształtującym granice *agri*

były warunki naturalne. Granicę zachodnią *agri Galoniacensi* wyznaczały wzgórza pokryte lasem, a wschodnią dolina rzeki Grosne. Zdaniem F. Bagne osadnictwo oparte na trójstopniowej strukturze *pagus — ager — villa* załamuje się w XI w. pod wpływem krystalizującej się sieci parafialnej. Na terytorium *agri Galoniacensi* powstały dwie parafie. Autor pokreślił, że *villae* stanowiące ośrodki parafii zyskują na znaczeniu, natomiast inne mają znaczenie drugorzędne lub zostają opuszczone.

D. Główka